
Kyrkomötet
Motion 2017:121
av Inga Alm

Främja församlingarnas uppgift

Förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt i samråd med stiftens utvärdera genomförda sammanläggningar.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att föreslå åtgärder för att utveckla en levande lokalt närvarande och lokalt förankrad folkkyrka.

Motivering

Frågan om hur och var det lokala arbetet bäst bedrivs inom Svenska kyrkan har varit föremål för många motioner under årens lopp till kyrkomötet. Många har tagit sin grund i strukturförändringarna inom Svenska kyrkan som har tenderat att i stället för att främja församlingarnas uppgift blivit till motsatsordet motarbete, hejda och hämma.

Tydligast har detta kommit till uttryck när det gäller centraliseringsivern. Den innebär förenklat att församlingar ska slås samman till större enheter motsvarande på sikt kommuner. Om församlingar inte klarar sina grundläggande uppgifter med att hålla en huvudgudstjänst i veckan, ha en ekonomi och förtroendevalda i ett kyrkofullmäktige så har man visserligen nått en gräns. Men där borde stiftet i första hand vara mer stödjande och hjälpande, dvs. främjande, i stället för att leta efter grannförsamlingar att slås samman med. Det ska också påpekas att det finns bra exempel på tidigare samfälligheter som bildat väl fungerande pastorat. Men det som är mer oroväckande är sammanslagningensivern för församlingar som har en fungerande verksamhet och ett rikt församlingsliv. Hittills saknas utvärderingar av gjorda sammanslagningar. Innan nya ännu större enheter skapas borde det vara en självklarhet att ta reda på effekterna på det lokala församlingslivet.

Det är dock viktigt att hålla isär om viljan att gå samman kommer från lokalt håll väl förankrat hos församlingsmedlemmarna eller om det är något påtvingat uppifrån.

Ett beslut att slå samman församlingar är dock ofta oåterkalleligt. Idag kan stiftsstyrelsens beslut i praktiken inte överklagas. Ett sätt att öka det demokratiska inflytandet hos församlingsmedlemmarna kunde vara att ett beslut om sammanslagning endast kan fattas efter ett mellanliggande kyrkoval.

En folkkyrka, öppen för alla, ska finnas i hela landet. Då är det viktigt att kunna motivera nyttan församlingarna har av stiftet. Stiftens uppgift ska vara att stimulera till utveckling av församlingslivet genom utbildning, rådgivning och direkt utvecklingsarbete. Utöver de obligatoriska åtagandena kan stiftet vidga sina insatser på de områden som är av gemensamt intresse för församlingarna. Det kan gälla kristet skolarbete, kyrkan i fritiden, kyrkomusik, diakoni, kultur, integrationsarbete och flyktingfrågor.

Kraven på utvärderingar av genomförda sammanslagningar har konsekvent avvisats av kyrkomötet med hänvisning till att det varit för tidigt för att kunna se några effekter. Det allvarliga är ju då att om man inte vill veta och undersöka så är risken stor att vi åstadkommer skador som inte går att reparera.

Vid föregående års kyrkomöte fanns i utskottsbetänkandet några intressanta historiska uppgifter. Under 1900-talets 100 år minskade antalet församlingar i Svenska kyrkan med 0,6 procent, från 2 533 till 2 517. Redan under 2000-talets tio första år minskade dock antalet församlingar dramatiskt, med 40,3 procent, från 2 517 till 1 467. Den första januari 2016 fanns 1 361 församlingar i Svenska kyrkan och 259 pastorat. Strukturutredningen hade uppdraget att göra en inventering av det utvärderingsmaterial som ett antal stift låtit ta fram över 2000-talets indelningsändringar. Med utgångspunkt i befintligt material skulle utredningen överväga behovet av en samlad utvärdering av strukturförändringarna under 2000-talet ur olika aspekter. Till det som sas särskilt skulle uppmärksammas hörde dels genomförandet av strukturförändringar och deras betydelse för demokrati och delaktighet, dels strukturförändringarnas betydelse för ekonomi och administration.

Strukturutredningen fann det tydligen inte nödvändigt att gå vidare i arbetet. Man skrev:

För vårt arbete med Svenska kyrkans struktur på lokal nivå finns inte några entydiga resultat från de omfattande indelningsändringarna av det slaget att de kan läggas som grund för våra förslag. Att indelningsändringar i sig inte synes spela någon avgörande roll för utvecklingen av församlings- och gudstjänstliv kan ändå vara ett viktigt resultat.

Ett i sig mycket anmärkningsvärt och märkligt konstaterande. Utredningsmaterialet måste då ha haft sådana brister som i stället borde ha resulterat i ett vidare arbete.

Vid utskottsbehandlingen 2015 kom dock fram en annan tolkning som i sig också blev motsägelsefull.

Utskottet menar att en samlad utvärdering av gjorda sammanläggningar bör genomföras tillsammans med en utvärdering av genomförda delningar. Utskottets uppfattning är att det ser mycket olika ut runt om i stiftet, inte minst gällande förekomsten av utvärderingar på stiftsnivå av indelningsändringar. Eftersom ändringar i indelningen alltid medför faktiska förändringar i de församlingar och pastorat som berörs, är det enligt utskottets mening mycket viktigt att stiftet i sin tillsyns- och främjanderoll utvärderar och analyserar vad gjorda förändringar inneburit. Inte minst tillsyn gällande de anställdas arbetsmiljö och de förtroendevaldas roll samt församlingarnas upplevelser av gjorda förändringar viktig.

Utskottet menade sammanfattningsvis att det var för tidigt att ge kyrkostyrelsen ett uppdrag att i samråd med stiftet åläggas att göra en utvärdering av gjorda sammanläggningar sedan år 2000. Den retoriska frågan blir då när är för tidigt om det inte redan är för sent?

Av kyrkoordningens 6 kap. 1 och 4 §§ framgår tydligt stiftets uppdrag och uppgifter:

Stiftet är det regionala pastorala området. Dess grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingarnas liv.

Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet

ska också främja en god förvaltning i stiftets församlingar och pastorat och ha tillsyn över förvaltningen.

På motsvarande sätt framgår av kyrkoordningen även kyrkomötets och kyrkostyrelsens uppgifter i 10 kap. 2 §, p. 5–6 samt 3 §, p. 1:

Kyrkomötet ska utfärda bestämmelser om den kyrkliga organisationen och de regler efter vilka församlingarna och stiftens samt organen på den nationella nivån ska fullgöra sina uppgifter.

Kyrkostyrelsen ska stödja stiftens arbete för utveckling av församlingslivet.

Till 2016 års kyrkomöte föreslog jag att kyrkomötet skulle uppdraga till kyrkostyrelsen att upplysa stiftens om att bedriva ett främjandearbete för församlingslivet i enlighet med kyrkoordningen. Detta ansåg utskottet vara en så självklar uppgift för stiftens att det inte behövdes något påpekande. Vidare föreslog jag att kyrkomötet skulle uppdraga till kyrkostyrelsen att i sin tillsyn över stiftens kräva utvärderingar av genomförda sammanslagningar av församlingar. Den punkten avfärdades med att kyrkostyrelsen inte har någon tillsynsuppgift över stiftens. Nej, inte i formell mening, men i den stödjande rollen hade det nog varit lämpligt att kyrkostyrelsen kunnat agera.

Med ovanstående bakgrund och motivering föreslår jag kyrkomötet att med största allvar tar upp till behandling frågan om hur vi utvecklar en levande lokalt närvarande och lokalt förankrad folkkyrka.

Alunda den 2 augusti 2017

Inga Alm (C)